

О П Р Е Д Е Л Е Н И Е

№ 86

гр. София, 27.04.2020 г.

ВЪРХОВНИЯТ КАСАЦИОНЕН СЪД, Четвърто гражданско отделение, в закрито заседание на деветнадесети март през две хиляди и двадесета година, в състав :

ПРЕДСЕДАТЕЛ : АЛБЕНА БОНЕВА

ЧЛЕНОВЕ: БОЯН ЦОНЕВ

ЛЮБКА АНДОНОВА

като разгледа, докладваното от съдия Любка Андонова гр. дело № 698 по описа за 2020 г., за да се произнесе, взе предвид следното:

Производството е по чл.288 ГПК.

Образувано е по касационна жалба на К. М. Х. от [населено място] срещу решение № 616 от 21.11.2019 г, постановено по въззивно гр.дело № 1278/2019 по описа на Старозагорски окръжен съд, с което е потвърдено решение № 200/28.2.2018 г по гр.дело № 5967/17 г на Районен съд-Стара Загора.С първоинстанционното решение е отхвърлена молбата, подадена от касатора срещу Община-Стара Загора по чл.73 ЗГР, вр.чл.45 ал.1 т.8, пр.1 ЗГП и чл.19 ал.1 ЗГР за промяна на данните за гражданско състояние, вписани в акта за раждане по отношение на пола от „мъжки“ в „женски“ и за промяна на собственото, бащиното и фамилното му име от К. М. Х. в К. М. Х..

В касационната жалба се поддържа, че въззивното решение е постановено в нарушение на материалния закон и е неправилно.Иска се допускането му до касационен контрол, отмяната му и постановяване на друго, с което молбата да бъде уважена.

Ответникът по касационната жалба Община Стара Загора не взема становище по същата.

С обжалваното въззивно решение е прието, че в удостоверение за раждане № 1978/10.8.1990 г, издадено от Община Стара Загора молителят К. М. Х. е вписан като лице от мъжки пол.От показанията на разпитаните по делото свидетели е установено, че макар и роден с мъжки полови белези, К. винаги се е чувствал жена, по външен вид и поведение.Още от най-ранна детска възраст играл с кукли, нямал интерес към играчките,

считани за момчешки, а през пубертета започнал да си прави дамски прически, да се гримира, да носи дамски дрехи, да извършва дейности, типични за жени и да усеща полово влечение към мъже. Това му носело много неприятности, срещнал трудности при намирането на работа, поради очевидното несъответствие между външен вид и отразеното в официалните документи за самоличност. Понастоящем живеел в Италия, имал постоянен приятел.

От приетото като неоспорено заключение по допуснатите съдебно-психиатрична и съдебно-психологическа експертиза е установено, че при молителя е налице „транссексуалност“, код. по МКБ-10:F64.0. Лицето желае да бъде възприемано като принадлежащо към противоположния пол, което се придружава от чувство за дискомфорт от собствения му анатомичен пол. Описано е, че „транссексуалността“ възниква в етапа на вътреутробното полово диференциране на плода, когато не е осъществено достатъчно по време и количество андрогенизиране/повлияване от мъжкия полов хормон/ на мозъчните структури на плода, които в последствие „носят“ съзнанието за полова идентичност. Когато този процес е компроментиран се появяват флукуации в половия идентитет, една от които е транссексуалността. Налице е невъзможност на въпросните мозъчни структури да изградят съзнание за принадлежност към мъжкия пол. Последвалото от това поведение не е по причина на разстройство на психичните функции и не представлява болестно разстройство на психиката. Транссексуалността не подлежи на медикаментозно и психотерапевтично повлияване и като състояние е необратимо. Молителят е възприеман и се възприема като жена, демонстрира съзнание за принадлежност към женския пол със съответстващите на това външен вид и поведение, подложил се е на хормонална терапия с цел промяна на вторичните му полови белези в посока на женски. Успял да се интегрира в обществото като жена. При тези доказателства, съдът е приел от правна страна, че полът, който се отбелязва в акта за раждане е биологична, а не социална категория, поради което не се явява въпрос на личен избор. Полът е основно и преди всичко въпрос на природа, анатомия и физиология. В Закона за гражданското състояние не е предвидена процедура, съгласно която в акта за раждане може да се впише друг, различен пол, в това число и т.нар. психичен пол. Следователно липсват обективни основания за извършване на исканата промяна, тъй като същата почива само на субективните усещания и състояние на конкретното лице. Не е възможно допускане на промяна на пола на лицето, освен ако тя не е наложена поради грешка или телесно модифициране, но не и поради наличие само на транссексуалност. Молителят не отговаря на чисто медицинските критерии за друг пол, различен от рождения му, въпреки личностните му особености, психично състояние и външен вид. Самото доказано състояние на транссексуалност показва, че от медицинска гледна точка е налице

заболяване. Лицето категорично е мъж, независимо от вътрешното му идентифициране като жена. Това безспорно затруднява поведението му в обществото и намирането на работа, което обаче само по себе си не е достатъчно убедителен фактически и правен аргумент за сериозна, генерална, осъзната и необратима промяна на рождения му, биологичен пол.

В изложението на основанията по чл.284 ал.3 ГПК са посочени касационните основания по чл.280 ал.1 т.1 и т.3 ГПК. Формулирани са следните въпроси :

1. Налице ли е правна възможност по българското право за допускане на промяна на пола и имената в акта за раждане на едно лице поради транссексуалност.

2. За допускането на промяна в акта за раждане, относно вписания пол, поради транссексуалност, достатъчно ли е лицето да е предприело медицински мерки, свързани с промени на вторичните полови белези и необратими хормонални промени или следва да е извършена хирургическа интервенция за „смяна на пола“, заедно с установено категорично самосъзнание за принадлежност към транссексуалния пол.

Върховният касационен съд, състав на Четвърто гражданско отделение намира, че повдигнатите от касатора въпроси се разрешават противоречиво от състави на ВКС в решения, постановени по реда на чл.290 ГПК :

С решение № 205 от 5.1.2017 г, постановено по гр.дело № 2180/16 г, ВКС, състав на Трето гражданско отделение по въпроса „Медицинските мерки като хормонална терапия и хирургическа интервенция условие ли са за промяна на пола, включват ли се в предмета на делото и обуславят ли изхода му“ е прието, че на транссексуалните лица не може да се вмени в задължение хирургическа операция за модификация на тялото им против тяхната воля, като предпоставка за промяна на вписания в акта за раждане пол, тъй като допустимостта на такава интервенция, без съдебно решение за промяна на пола е спорна, предвид нормата на чл.128 НК.Посочено е, че българското право допуска възможността за „смяна на пола“ на лицето, в какъвто смисъл са нормите на чл.9 от Закона за българските лични документи, чл.20 т.6 и чл.22 ал.6 т.5 от Правилника за издаване на български лични документи, пар.1 т.17 от ДР на Закона за защита от дискриминацията.Предпоставките за промяна на вписания в акта за раждане пол на лицето не са уредени в закона/така, както това е направено при искане за промяна на името-чл.19 ЗГР/и следва да се изведат от характера на признатите и защитавани в чл.8 ЕКЗПЧ лични права, като се отчете сериозността на промяната за личността и обществото.Освен утвърдения медицински критерий /наличие на транссексуалност/, който се установява с помощта на комплексна медицинска експертиза, следва да се изведе и юридически критерий за уважаване на молбата.Молителите

следва да установят пред съда сериозното си и непоколебимо решение за биологично потвърждаване на изпълняваната от тях психична и социална полова роля. Затова е необходимо поне да е започнало провеждането на хормонална терапия за промяна на пола, за принципно необходимото сериозно осъзнато намерение за биологично потвърждаване на психичния пол със започнала подходяща хормонална терапия.

Същото разрешение на въпроса е възприето с решение № 16 от 30.5.2017 г по гр.дело № 2316/16 г на ВКС, Четвърто ГО, решение № 285/18 г от 5.7.2019 г по гр.дело № 1417/18 г на ВКС, Четвърто ГО и решение № 245 от 8.11.2019 г по гр.дело № 4454/18 г на ВКС, Четвърто ГО.

С решение № 16 от 30.5.2017 г по гр.дело № 2316/16 г а ВКС, Четвърто ГО ВКС е дал отговор на въпроса „допускането на промяна в акта за раждане относно вписания пол, поради транссексуалност, обуславя ли се от предварително предприети медицински мерки, в това число и хирургическа интервенция за „смяна на пола“ и настъпила физиологична промяна във външните полови белези на лицето. Приел е, че при раждането на едно лице, неговият пол /мъжки или женски/ се определя официално в актовете за гражданско състояние, въз основа на външните физически белези. Възможно е обаче, така определенният пол да не отговаря впоследствие на начина, по който лицето се чувства и възприема тялото си т.е неговото полово самоопределяне. Транссексуалността е състояние, при което половата идентичност се различава от приписания пол. Транссексуалните хора изразяват своето полово самоопределяне по различни начини. Те често променят или желаят да променят тялото си чрез хормонални, хирургични и други интервенции, за да го приведат колкото се може в по-голямо съответствие с идентичността си. В сега действащата Десета ревизия на Международната статистическа класификация на болестите и проблемите, свързани със здравето на Световната здравна организация, транссексуалността е включена под код F 64.0 и е дефинирана като състояние, при което „лицето желае да живее и да бъде възприемано като принадлежащо към противоположния пол, което обикновено се придружава от чувство за дискомфорт от собствения анатомичен пол, или от преживяването му като несъответен. Налице е желание за подлагане на хирургична операция или хормонално лечение, за да направи тялото си колкото е възможно по-съответно на предпочитания от него пол“. В обсъжданата единадесета ревизия на същата класификация се очаква „дисфорията на половия идентитет“ да бъде премахната от списъка на „психичните и поведенчески разстройства“, в съответствие с развитието на съвременните научни разбирания. В българското законодателство липсва уредба за условията и предпоставките, при които може да се уважи отправено до съда от едно транссексуално лице искане за промяна на данните относно вписания в акта за раждане пол. Нормите на

чл.9 ЗБЛД, чл.20 т.6 и чл.22 ал.6 т.5 ПИБЛД, пар.17 от ДР на Закона за защита от дискриминация не съдържат разрешение на проблема, а косвено допускат възможността за „промяна на пола“ и уреждат последиците, свързани с издаването на нови лични документи, както и защитата от дискриминация на такива лица. Медицинската възможност за смяна на пола се съдържа в действащата Наредба № 6/24.8.2015 г за утвърждаване на медицински стандарт „Пластично-възстановителна и естетична хирургия“. Тази операция води до детеродна неспособност. Същевременно чл.128 НК предвижда, че тежката телесна повреда, каквато е причиняването на детеродна неспособност на едно лице е престъпление, което се наказва с лишаване от свобода от 3 до 10 години. Агресивната хормонална терапия като медицинска интервенция води до същия резултат и се интерпретира по същия начин. С оглед изложеното пред българския съд стои не само липса на законодателство, което отчитайки развитието на медицинската наука и социалните отношения да дефинира понятието „транссексуалност“ за целите на правото, като уреди правила и критерии за уважаване или отхвърляне на искания за промяна на вписания в гражданския регистър пол на лицето, но и е налице противоречива уредба относно възможността транссексуалните лица, при изразено желание от тяхна страна, легално да се подложат на медицински процедури, водещи до физиологична промяна на тялото им в съответствие с избрания психосоциален пол. В чл.76 ал.4 ЗГР е посочено изрично, че по административен ред не може да се промени вписания „пол“ на лицето, като това правило, тълкувано във връзка с чл.73 ЗГР сочи, че е допустима такава промяна в акта за раждане, но след постановено съдебно решение. Константно е разбирането на ЕКПЧ, която е част от вътрешното ни законодателство, че определянето на пола, името, сексуалната ориентация и половия живот попадат в личната сфера, защитена по чл.8, който прогласява принципа за зачитане на личния и семеен живот на индивида.

С решение № 285/18 г от 5.7.2019 г по гр.дело № 1417/18 г ВКС, Четвърто ГО се е произнесъл по въпросите : налице ли е необходимост от генитална промяна на пола при установена транссексуалност на молителя и установено категорично самосъзнание за принадлежност към транссексуалния му пол, за да бъде допусната юридическа промяна на пола ? Длъжни ли са транссексуалните лица да се подложат на пълна хирургическа модификация на тялото като предпоставка за допускане на юридическа промяна на пола или е достатъчно да са доказани необратими промени на вторичните полови белези и необратими хормонални промени. С решението е прието, че българското право признава възможността за промяна на пола на физическите лица, като е извел извода от тълкуването на разпоредбите на чл.73 ЗГР, чл.9 от Закон за българските лични документи, чл.20, ал.2, т.4 и чл.22, ал.7, т.3 от Правилник за издаване на български лични документи и пар.1, т.17 от ЗЗДискр.

Съгласно чл.73 от ЗГР промяна в данните за гражданско състояние на лицата в съставени актове за гражданско състояние се извършва по съдебен или административен ред. Под промяна на данните за гражданското състояние на лицата следва да се разбира както промяна за отстраняване на допуснати грешки или непълноти, така и актуализиране с нови данни, които променят по същество смисъла на съставения вече акт – чл.76,ал.1,вр. чл.73 ЗГР. Според чл. 76,ал.5 ЗГР по административен ред не могат да се променят името на титуляря, с изключение на изрично предвидените в закона случаи, датата на раждане, брак или смърт и полът. С оглед на посоченото съдът е приел, че е възможно да се нанесе промяна в съставен акт за гражданско състояние на лице въз основа на влязло в сила съдебно решение, допускащо промяна на първоначално вписания пол. Изводите си е съобразил и с приетото в решение на ЕСПЧ по сходен казус по делото Б. срещу Франция от 25.03.1992 г.

Приел е, че предпоставките/критериите/ за промяна на вписания в акта за гражданско състояние пол не са уредени в закона и поради това следва да се изведат от характера на признатите и защитавани лични права в чл.8 от ЕКПЧОС, съгласно който всеки има право на зачитане на неговия личен и семеен живот, на полово самоопределяне, което е част от свободата на самоопределяне.Прието е, че материално правните предпоставки за смяна на пола на лицето, като условие за промяна на вписания в акта за гражданско състояние пол, макар и да не са уредени изрично в закона са две:1. медицински критерий – наличие на състояние на транссексуалност и 2. сериозно и непоколебимо решение за биологично потвърждение на изпълняваната от лицето психична и социална полова роля.Приел е, че разглеждания по делото случай те са налице, поради което е допуснал промяна в акта за раждане на молителката относно пола ѝ от „женски“ на „мъжки“, промяна в данните за гражданско състояние и промяна собственото, бащиното и фамилното име.

Различно е разрешението дадено от ВКС, Трето ГО с решение № 119/14.2.2019 г по гр.дело № 4104/17 г на въпросите : може ли по съдебен ред да бъде променен съставен акт за гражданско състояние на български гражданин поради промяна на неговия пол и какви са обстоятелствата, при които е налице промяна на пола поради транссексуалност на лицето? Прието е, че при съставен акт за гражданско състояние на български гражданин законът допуска извършване на промяна относно пола, само когато в охранително производство по чл. 38, ал. 4 ЗГР съдът е констатирал невярно вписване на биологичния пол. Единствено такава грешка е материално-правното основание (условие) по съдебен ред да се допусне и съответна промяна в имената и единния граждански номер на българския гражданин в актовете за гражданско състояние. Конституцията

е върховният закон за Република България (чл. 5, ал. 1 КРБ). В него следва да се дири изначално критерият за юридическата проекция на понятието „пол“. В КРБ понятието „пол“ използва само чл. 6, ал. 2 КРБ като един от защитените признаци, по които са недопустими никакви ограничения на правата или използването на привилегии на българските граждани и чужденците, които пребивават на територията на Републиката (арг. и от чл. 26, ал. 2 КРБ). Чл. 46, ал. 1 КРБ определя брака като доброволен съюз между мъж и жена и въздига различния пол в императив към встъпващите в брак. Разпоредбата визира само биологичните мъж и жена, а чрез предвиденото в нея основният закон възприема разбирането за бинарно съществуване на човешкия вид и разделението на хората по полов признак. Следователно конституционният законодател възприема биологичното обяснение на понятието „пол“ като единственото включено в него. Така полът на българския гражданин се определя с раждането, а се изгубва със смъртта. Съгласно чл. 8, § 1 ЕКПЧ, всеки има право на зачитане на неговия личен живот. В своята практика Съдът по правата на човека в Страсбург приема, че въпросът за нехарактерната полова идентификация (транссексуалността) попада в обхвата на защитата по чл. 8 ЕСПЧ. Съгласно чл. 3а, § 1 и 2 от Договора за функциониране на Европейски съюз (Договора от Л.), зачитането на конституционната идентичност на държавите-членки е сред основните принципи на Съюза (чл. 3а, § 1 и 2). Тази идентичност очертава ядрото от ценности, заложено в националните конституции. То не подлежи на ревизия от наднационалния правен ред. Върховния касационен съд е приел, че когато понятието „пол“ се свързва с биологичния пол на индивида на конституционно ниво и това изразява конституционната идентичност на Българската държава, от нея не следва да се очаква да зачете (да предпочете) личния интерес на българския гражданин, когато той проявява принадлежност към пол, различен от биологичния. Конкурентните интереси могат да бъдат решени в полза на българския гражданин, който се е осъзнал като принадлежност към другия пол, само след съответна промяна на Конституцията на Република България и следваща (само) след нея промяна в останалите национални закони. Тълкуването на Закона за гражданската регистрация, който урежда гражданското състояние на българските граждани, именната ни система и единният граждански номер като административен, уникален и еднозначен идентификатор на подлежащите на регистрация лица на територията на Република България, започва от изложеното. Полът е основен елемент от гражданската регистрация (чл. 8, ал. 1, т. 3 ЗГР). Той е част от съдържанието на актовете за гражданско състояние: акт за раждане (чл. 45, ал. 1, т. 8 ЗГР), акт за сключване на граждански брак (чл. 53, т. 5 ЗГР) и акт за смърт (чл. 60, ал. 1, т. 7 ЗГР). Имената на българските граждани (собствено, бащино и фамилно) се определят по ред, посочен в закона и по правило и зависят от неговия пол (глава II, раздел II). Съобразно пола се

определя и ЕГН (чл. 11 и Наредбата по чл. 113, ал. 1 ЗГР). В ЗГР няма уредба, която допуска промяна на пола на български гражданин поради обстоятелство, различно от допуснатата грешка от длъжностното лице при съставянето на акта за гражданско състояние. Що се касае до пола на български гражданин, установената грешка изчерпва законовата възможност по чл. 73 ЗГР за „промяната в данните за гражданското състояние на лицата в съставените актове за гражданско състояние по съдебен ... ред“. Различен извод не следва от чл. 76, ал. 5 ЗГР. Националната правна уредба не разкрива друга възможност за промяна в съставените актове за гражданско състояние на българските граждани. Съставът е приел, че следва да бъде изоставена практиката, приета с първата груба съдебни решения.

Предвид констатираното противоречие в практиката на Върховния касационен съд, производството по делото следва да бъде спряно и на основание чл.292 ГПК да бъде предложено на Общото събрание на Гражданска колегия да постанови тълкувателно решение по въпроса : Допустимо ли е и при какви предпоставки, да бъде допусната юридическа промяна на пола при установена транссексуалност на молителя.

Воден от гореизложените мотиви, Върховният касационен съд, състав на Четвърто гражданско отделение

О П Р Е Д Е Л И :

СПИРА производството по гр.дело № 698/20 г, по описа на Върховния касационен съд, Четвърто гражданско отделение.

ПРЕДЛАГА на Общото събрание на Гражданска колегия на Върховния касационен съд да се постанови тълкувателно решение по въпроса : Допустимо ли е и при какви предпоставки, да бъде допусната юридическа промяна на пола при установена транссексуалност на молителя.

Определението да се докладва на председателя на Гражданска колегия на Върховния касационен съд.

ПРЕДСЕДАТЕЛ :

ЧЛЕНОВЕ :1.

2.